

6. LA CRISI DE L'ANTIC RÈGIM (1808-1833)

L'any **1788** accedeix al tro **Carles IV** I amb ell s'inicia un període negatiu i de retrocés que aturaria totes les expectatives d'adaptació a la dinàmica capitalista que s'havia anunciat. Carles IV va nomenar primer ministre Manuel de **Godoy**, el qual iniciarà moltes persecucions cap a qualsevol possibilitat revolucionària i contra els intents de reformes polítiques i socials dels liberals espanyols. A més portarà a declarar la guerra a França, la qual va afectar fonamentalment Catalunya. Les negociacions de pau entre la República francesa i la monarquia de Carles IV, van dur a la **Pau de Basilea**, on Espanya es convertí en un Estat subordinat a França. A partir d'aquest moment es evidenciar la crisi del model absolutista. El 1807, **Napoleó** obtingué el consentiment del govern perquè els seus exèrcits travessessin Espanya per atacar a Portugal (aliada d'Anglaterra), a canvi d'un futur repartiment de Portugal (**Tractat de Fontaineblau**). Però el 1808 s'havien establert al País Basc, Barcelona, Burgos,..., en un intent d'ocupació de les ciutats i els ports més importants en la recerca d'una ruta comercial directe amb Amèrica. Godoy adonant-se del perill de la situació i coneixent els plans de Napoleó va traslladar la família reial cap al Sud. Un greu **motí** (sublevació) dirigit per la noblesa i el clergat esclataria al març de 1808 a **Aranjuez**. La qual cosa també va provocar la destitució de Godoy com a primer ministre i l'abdicació del monarca, Carles IV, en favor del seu fill Ferran VII. Aquest últim acabaria abdicant a favor de Napoleó qui concediria el regne d'Espanya al seu germà Josep Bonaparte. Josep I reuniria les Corts a Baiona que redactarien un Estatut amb l'intent d'aplicar un programa de reformes basades en el liberalisme. A Catalunya, es va fer oficial l'ús del català i al gener del 1812 Napoleó va ordenar l'annexió de Catalunya a l'Imperi. Els nous funcionaris van intentar impulsar una sèrie de reformes i millores en el camp fiscal, jurídic, i administratiu però l'any 1813, Napoleó va decidir pactar la fi del conflicte amb els espanyols. Josep Bonaparte obtingué el suport d'un petit grup de la nobles i d'intel·lectuals i il·lustrats, anomenats **afrancesats**. La majoria de la població (noblesa, clergat i il·lustrats), però, s'oposava a la invasió i formà part de la **resistència antifrancesa**. A més podríem trobar la burgesia, els intel·lectuals, i els **sectors liberals** que volien la proclamació d'una constitució igualitària. Una gran part de la població, al marge de posicions ideològiques clares, afrontà la guerra com un moviment de defensa a contra un invasor estranger.

Es va crear una Junta Suprema Central que coordinés les accions bèl·liques i dirigís el país durant la guerra, la qual va reconèixer Ferran VII com a rei legítim d'Espanya, assolint l'autoritat màxima de l'Estat. Al 1810, els patriotes contraris als invasors es van reunir a Cadis, on convocarien **les Corts** i on els diputats liberals serien majoria. La **Constitució** no va ser proclamada fins el **1812**, aquesta va ser la **primera constitució liberal espanyola**. Conté una declaració àmplia de **drets del ciutadà**, la nació es defineix com el conjunt de ciutadans. L'estructura de l'Estat és la d'una monarquia limitada en la **divisió de poders**: el poder legislatiu, representat per les Corts encarregades de l'elaboració de lleis, tractats internacionals, aprovació de pressupostos i comandament de l'exèrcit; el poder executiu representat pel monarca; i el poder judicial representat pel tribunals. Aquesta, a més, acceptava el principi del sufragi universal, masculí i indirecte i la igualtat dels ciutadans. Les Corts aprovaren una sèrie de lleis i decrets destinats a eliminar traves de l'Antic Règim, ordenar l'Estat com un règim liberal, i va reconèixer Espanya com un Estat catòlic. No van tenir gran incidència pràctica ja que va ser elaborada i promulgada en un país de guerra.

La signatura de Napoleó i Ferran VII del **Tractat de Valençay**, l'any 1813, significà la retirada dels francesos i el retorn de Ferran VII a Espanya. El monarca desconeixia la realitat del país i els canvis que s'havien succeït: destrucció de collites, paralització del comerç amb Amèrica, ruïna de la naixent indústria tèxtil, davallada demogràfica, obertura del procés independentista a les colònies, endeutament públic i l'establiment del primer liberalisme constitucional i/o accés als diferents estaments social en funció de la pròpia capacitat. S'obrí un llarg període d'enfrontament entre els **absolutistes** i els **liberalistes**.

A partir de 1813 les màximes autoritats del país eren la Regència i les Corts ordinàries, la intenció de les quals era fer jurar la constitució a Ferran VII, però el monarca adonant-se de la debilitat dels liberals i de la força que encara mantenien els privilegiats va decidir declarar nuls i sense cap mena de valor i efecte la Constitució i els decrets de Cadis, va anunciar el retorn de l'absolutisme i va reinstaurar tota l'antiga legislació anterior al 1808 (Antic Règim), les antigues institucions, el règim senyorial i la Inquisició: **COP D'ESTAT ABSOLUTISTA**.

Els liberals van buscar recolzament en els sectors més liberals de l'exèrcit i des de l'exili van promoure diferents pronunciaments i conspiracions. El govern de Ferran VII va fracassar contínuament, amb constants canvis de ministre, greus problemes d'Hisenda, lluites internes i una total impossibilitat de tornar políticament a l'Antic Règim. En aquest context es produirà l'emancipació definitiva dels territoris americans, un procés iniciat temps avanç; i, a partir de l'any 1816, s'aconseguia la independència de tots els territoris americans, tret de Cuba i Puerto Rico i la independència de les Filipines.

El pronunciament iniciat pel coronel Rafael Riego des d'Andalusia obligà al rei a acceptar de convertir-se en monarca constitucional. S'inicià un període anomenat **Trienni Liberal**. Es va restaurar la Constitució de 1812 i les reformes de Cadis. Les Corts van iniciar les seves reunions amb un sistema de cogestió (monarquia i Parlament). Van iniciar una modernització administrativa i crearen la Milícia Nacional. Pretenien liquidar el feudalisme al camp i liberalitzar la indústria i el comerç. Però, els pagesos es van veure convertits en arrendataris que perdien els seus drets tradicionals i, la noblesa tradicional es veia afectada per la supressió de les rendes senyorials. El moviment camperol es va oposar a la recaptació de tributs en metàl·lic i les forces reaccionàries formaren partits reialistes (Regència d'Urgell). Aquestes dificultats originària l'aparició de dos corrents de pensament dins del grup liberal: els **moderats** i els **progressistes**. Els primers accepten la participació del monarca en les reformes; i els segons només li atorguen funcions executives. Aquests s'enfrontarien contínuament. Al llarg d'aquest trienni es van abolir els antics drets i lleis, es va intentar una nova divisió territorial i la creació d'un codi penal, però també va haver de fer front als opositors.

Ferran VII demanarà ajuda a la **Santa Aliança**. França li donarà uns 100.000 soldats, coneguts com els 100.000 fills de Sant Lluís, que reposaren Ferran VII com a monarca absolut. L'any 1823 comença la tercera i última etapa de Ferran VII, coneguda com a **Dècada Ominosa** (1823-1833). La repressió contra els liberals fou duríssima, es crearen tribunals militars per perseguir i empresonar qualsevol sospitós del liberalisme. Els exiliats de França i Anglaterra foren un gran nombre. La política exterior d'aquest període no va quedar gaire definida i la interior no va avançar degut al caos financer provocat per l'increment de la despesa pública i els diferents intents de pronunciaments. El rei acabarà suavitzant la seva **política repressiva** davant dels liberals més moderats i de les demandes de reforma econòmica de la burgesia liberal de Madrid i Barcelona. Això provocarà la reacció dels absolutistes i la formació del grup apostòlic (ultrareialistes), partidaris de l'absolutisme més pur que trobaran en la persona de Carles

Maria Isidre, germà hereu de Ferran VII. L'any 1827 un dels grups conservadors s'aixecaria a Catalunya contra el rei en el que es coneix com la **guerra dels agraviats o malcontents**. Trobem així el final d'una dècada amb una lluita entre liberals i conservadors. A més, s'afegí un conflicte dinàstic amb el naixement d'una filla del rei, Isabel. Però la Llei Sàlica, d'origen francès implantada per Felip V, impedia l'accés al tron a les dones i Ferran VII hagué de promulgar la **Pragmàtica Sanció** que derogava la Llei Sàlica i que permetia a Isabel ser reina d'Espanya. L'any 1833 a la mort del rei esclatarà un conflicte entre els partidaris de Carles (absolutistes) i els isabelins (liberals), que serà l'inici de la primera guerra carlina.

Al s. XVIII els territoris d'ultramar, treballades per mà d'obra esclava d'origen africà, van afavorir un creixement econòmic d'un grup **burgès crioll**, blanc i descendent d'espanyols però nascut a Amèrica. Es va donar un caràcter discriminatori donat als criolls en els càrrecs colonials, per la submissió a forts impostos i càrregues i pel control que exercia Espanya obre l'economia i el comerç. A partir del 1808, no es van poder evitar els interessos seccionistes d'aquest territoris. El 1810 van independitzar la República d'Argentina, el virregnat de Nova Granada, Veneçuela i Mèxic. Ferran VII va respondre amb la tramesa d'un exèrcit de 10.000 homes que aconseguir de pacificar Nova Granada i Mèxic, però que es mostrà impotent davant Paraguai i Argentina. Finalment s'acabà la presència espanyola a l'Amèrica continental, on només restaren les Antilles (Cuba i Puerto Rico) i les Filipines. A Catalunya des del s. XIX, la situació d'enfrontament amb Anglaterra va trencar el flux comercial amb Amèrica. Es van paralyzar les exportacions i molts catalans establerts allí retornaren a Catalunya i repartiren els capitals. El retorn d'aquests indians amb capitals repatriats, va significar un bon impuls per al desenvolupament econòmic de Catalunya.